

بررسی رابطه بین سود نقدی و استقلال هیات مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت در چارچوب نظام مالیاتی کشور

کیومرث امیری^{۱*}، علی اصغر انواری رستمی^۲، مهرداد قنبری^۳، بابک جمشیدی نوید^۴

^۱. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (عهده‌دار مکاتبات)

^۲. استاد، مدیر گروه پژوهشکده مطالعات مدیریت و توسعه فناوری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

^۳. استادیار، گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

^۴. دانشیار، گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

تاریخ دریافت: فروردین ماه ۱۳۹۹، اصلاحیه: خرداد ماه ۱۳۹۹، پذیرش: تیر ماه ۱۳۹۹

چکیده

نظام مالیاتی ایران به دلایل مختلف از جمله وفور درآمدهای نفتی در برهه‌های مختلف، متناسب با ظرفیت‌های اقتصادی کشور توسعه نیافته است و علی‌رغم تأکیدات مکرر در اسناد بالادستی بر ضرورت قطع اتکای بودجه دولت به درآمدهای نفتی از طریق افزایش سهم درآمدهای غیر نفتی بویژه درآمدهای مالیاتی، این مهم تاکنون محقق نشده است. بنابراین تحول نظام مالیاتی در راستای بهبود وضعیت آن به لحاظ کارکردهای آن و در راستای دستیابی به اهداف مدنظر در قانون برنامه ششم به ویژه اهداف کمی آن، امری ضروری می‌باشد. هدف این تحقیق بررسی رابطه بین سود نقدی و استقلال هیات مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت در چارچوب نظام مالیاتی کشور می‌باشد. روش آزمون فرضیه‌های این تحقیق به روش اقتصادسنجی پانل دیتا و با بهره‌گیری از نرم‌افزار ایویوز انجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که؛ پرداخت سود نقدی بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنی‌داری دارد. همچنین درصد مدیران غیرموظف بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنی‌داری دارد. و درصد مدیران غیرموظف بر رابطه بین پرداخت سود نقدی و اجتناب مالیاتی تأثیر معنی‌داری ندارد. نتایج حاصل از این تحقیق می‌تواند بر تصمیمات مدیران، سرمایه‌گذاران، سهامداران، اعتباردهندگان، مقامات مالیاتی، تدوین‌کنندگان قوانین مالیاتی، سازمان حسابرسی و سایر حساب‌برسان، سازمان بورس و اوراق بهادار، تحلیل‌گران و محققین مفید واقع شود.

واژه‌های اصلی: نظام مالیاتی، اجتناب مالیاتی، مدیران غیرموظف، برنامه‌های توسعه، سیاست‌های اقتصادی

۱- مقدمه

از آنجا که نظام مالیاتی منبع اصلی درآمد دولت و ابزار سیاست مالی برای توزیع درآمد و ثروت بوده و حساسیت زیادی نسبت به نوسانات اقتصادی و شوک‌های تولید ناخالص داخلی دارد، عامل تعیین‌کننده در تحقق اقتصاد تلقی می‌شود. از اینرو بحث از مؤلفه‌های نظام مالیاتی سازگار با اقتصاد مقاومتی در شرایط کنونی کشورمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است چون پس از شناسایی ویژگی‌های نظام مالیاتی سازگار که بتواند آستانه مقاومت اقتصادی را در ایران بالا ببرد می‌توان در راهبردهای کلان اقتصادی و سیاست‌های مالی و مالیاتی، چنین نظام مالیاتی را بکار گرفت که نسبت به نوسانات اقتصاد کلان و شوک‌های خارجی انعطاف پذیر بوده و ضمن کمک به رشد و پیشرفت اقتصادی، آثار توزیعی‌اش نیز به تقویت مقاومت اقتصادی منجر شود. همچنین، مالیات یکی از مهمترین منابع تأمین‌کننده درآمد دولت‌ها محسوب می‌گردد می‌تواند تکیه‌گاه مطمئنی نیز برای دستیابی به اهداف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بعضاً سیاسی واقع گردد.

دردنیای امروز که هرروز شکل تازه‌ای از ارتباطات اقتصادی به وجود می‌آید و افراد و شرکت‌ها و موسسات با یکدیگر درارتباط می‌باشند و تغییرات مالی آنها بریکدیگر تاثیر دارند و روزبروز این فعالیت‌ها پیچیده‌تر می‌شود. حسابداری از عوامل تاثیرگذار و کارآمد بوده که از طریق ارائه صورتهای مالی شفاف و قابل اتکا در بهبود نظام مالیاتی به شمار میرود. امروزه بخش عمده‌ای از درآمد دولت از محل مالیات بر درآمدهای اظهار شده توسط شرکت‌ها یا افراد تامین میشود، که در این حیطه حسابداران مستقل می‌توانند کمک شایانی به ارائه صحیح صورتهای مالی و اظهارنامه‌های مالیاتی کنند. در نتیجه حسابداران با ارائه کامل و به هنگام و قابل اتکا اطلاعات حسابداری و گزارشگری مالی میتوانند تاثیرات مثبت و قابل توجهی در نظام مالیاتی کشور را داشته باشند مالیات وجوه و اموالی است که دولت به موجب قانون از اشخاص در جهت پرداخت بخشی از هزینه‌های عمومی وصول می‌کند.

اند. نظریه‌ای وجود دارد که بیان می‌کند اجتناب مالیاتی مستلزم محدود کردن جریان اطلاعات خاص از شرکت برای جلوگیری از تشخیص توسط مقامات مالیاتی است. اجتناب مالیاتی اثر سوء بر محیط اطلاعاتی شرکت-ها دارد [۲۰ و ۱۳]. اجتناب از مالیات مستلزم استفاده از ساختار پیچیده-ای است که به مدیران اجازه می‌دهد معیارهای عملکرد شرکت را دستکاری کنند [۱۵]. با فرض این که شرکت‌ها به طور بالقوه با تعارضات نمایندگی مواجه هستند، تأثیر منفی اجتناب مالیاتی بر محیط اطلاعاتی شرکت به مدیران امکان می‌دهد که منابع شرکت را در دراز مدت منحرف کنند [۲۰]. این استدلال بیانگر آن است که اجتناب مالیاتی می‌تواند به ضرر منافع سهامداران یک شرکت باشد. مدیران فرصت طلب می‌توانند از تکنیک‌های اجتناب مالیاتی برای پیشبرد منافع خود، و ایجاد تنش بین مدیران و سهامداران در اجتناب از مالیات استفاده کنند [۱۵]. با توجه به اهمیت موضوع اجتناب مالیاتی در شرکت‌ها و ارتباط بین این موضوع با بسیاری از تصمیمات مهم مالی به ویژه سیاست تقسیم سود شرکت‌ها، در این تحقیق تأثیر پرداخت سود نقدی بر اجتناب مالیاتی در شرکت‌ها بررسی خواهد شد. همچنین با توجه به نقش راهبری شرکتی بر تصمیمات مهم مالی شرکت، در این تحقیق تأثیر مدیران غیرموظف به عنوان استقلال هیأت مدیره در نقش یکی از اجزای راهبری شرکتی بر اجتناب مالیاتی و همچنین بر رابطه بین پرداخت سود نقدی و اجتناب مالیاتی بررسی خواهد شد. به طور کلی، تحقیق حاضر به دنبال بررسی و ارزیابی رابطه بین سود نقدی و استقلال هیات مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت با در نظر گرفتن نقش مدیران غیرموظف می‌باشد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

به طور کلی دو دیدگاه در مورد فعالیت‌های اجتناب مالیاتی وجود دارد؛ دیدگاه اول این است که مدیران با هدف کاهش تعهدات مالی شرکت و صرفه‌جویی وجه نقد، فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات را انجام می‌دهند. بنابراین، از منظر سرمایه‌گذاران، اجتناب از پرداخت مالیات افزایش دهنده ارزش شرکت است و مدیران برای به کار بستن چنین فعالیت‌هایی باید تشویق شوند و پاداش بگیرند. براساس دیدگاه نخست، صرفه‌جویی ناشی از فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات می‌تواند منبع مالی ارزشمندی برای ضعف مالی شرکت باشد و تأمین مالی از طریق بدهی یا وجه نقد را کاهش دهد. دیدگاه دوم به مسأله نمایندگی مربوط می‌شود که در این حالت، اجتناب از پرداخت مالیات به عنوان ابزار ایجاد سپر برای فرصت‌طلبی و انحراف منافع توسط مدیران است. اجتناب مالیاتی مستلزم پنهان کردن حقایق است که این کار با هدف کاهش میزان مالیات از طریق پنهان کردن حقایق از ممیزان مالیاتی صورت می‌پذیرد. در نتیجه، اثر معکوسی بر محیط اطلاعاتی شرکت دارد و به مدیران اجازه می‌دهد منافع را از شرکت خارج کنند و این پرسش را مطرح کردند از آنجا که استراتژی جسورانه مالیاتی رابطه مکملی با منحرف کردن منافع توسط مدیران دارد، آیا منافع خالصی برای شرکت ایجاد می‌کند. به میزانی که رویه‌های جسورانه مالیاتی، پنهان کردن حقایق به منظور جلوگیری از کشف شدن توسط مأموران مالیاتی را در بر می‌گیرد، می‌تواند ابهام شرکت

نظام مالیاتی در ایران به رغم قدمت بسیار و تغییرات و تحولات متعدد در دوران معاصر، همواره دچار چالشها و آسیبهای متعددی بوده است. مهمترین این چالشها را باید در عدم انطباق قوانین و مقررات مالیاتی با ضرورتها و الزامات قانونگذاری مناسب دانست. قوانین مالیاتی به طور کلی با چالشهای متعددی از جمله ابهام و نارسایی، فقدان شفافیت، عدم ثبات به لحاظ تغییرات مکرر و زود هنگام قانونی مواجه بوده اند. ابهام قوانین مالیاتی در بر دارنده اثر مهم دیگری است که از آن به تعدد و تورم مقررات اداری تعبیر میشود. افزایش اینگونه منابع به دلایلی چون عدم انتشار، عدم امکان دسترسی عمومی به آنها و اراده سازمانی خود سبب پیچیدگی نظام مالیاتی و عدم امکان ارتباط مناسب مؤدیان و شهروندان با آن میگردد. مهمترین پیامد این نوع نابسامانی قانونی و مقررات مربوط به آن، کاهش سطح تمکین مالیاتی و عدم نیل به اهداف نظام مالیاتی است. علاوه بر وجود و تداوم اینگونه آسیبها، نظام مالیاتی ایران فاقد هرگونه سیاست منسجم کیفی و پیشگیرانه از آسیب مهم عدم تمکین مالیاتی است. از ابتدای قانونگذاری مالیاتی تاکنون تلاش مؤثری در جهت بیان و جرم‌انگاری رفتارهای مغایر با نظم مالیاتی و اهداف نظام مالیاتی و تعیین پاسخ متناسب کیفی در راستای بازدارندگی و پیشگیری از تکرار مجدد آن صورت نگرفته است. اینگونه نابسامانی در سیاست کیفی مالیاتی به عنوان عاملی مهم در ایجاد و شکلگیری عدم تمکین مالیاتی محسوب میگردد. بالا بودن نرخ بالای عدم تمکین مالیاتی نیز به عنوان یکی دیگر از آسیبهای نظام مالیاتی ایران محسوب میگردد. این امر به عنوان یکی از دلایل کاهش میزان وصولی مالیات‌ها و تأثیر آن در اقتصاد کشور به حساب می‌آید.

مالیات، قسمتی از درآمد یا دارایی سازمان‌ها است که برای پرداخت مخارج عمومی و اجرای سیاست‌های مالی، در راستای حفظ منابع اقتصادی، توسعه سرمایه‌گذاری اجتماعی و سیاسی کشور، بر اساس قوانین و با اهرم‌های اداری و اجرایی دولت وصول می‌شود [۵]. مالیات یکی از عوامل مهم در بسیاری از تصمیمات مالی شرکت‌ها است. شواهد نشانگر آن است که حداقل‌سازی هزینه مالیات از طریق اتخاذ سیاست‌های تقلیل مالیاتی یکی از خصیصه‌های مشترک چشم انداز شرکت‌ها در اکثر کشورها است [۲۱]. وجود مالیات بر درآمد باعث کاهش عایدات واحد تجاری می‌شود. یکی از اقدامات اساسی در جهت حداکثر ساختن ارزش شرکت و ثروت سهامداران استفاده از راهکارهایی است که از طریق آن، مالیات پرداختنی کاهش یابد. در ادبیات مالی تلاش شرکت‌ها به منظور کاهش مالیات را به نام‌هایی از قبیل مدیریت مالیات، اجتناب از پرداخت مالیات و رویه مالیاتی جسورانه می‌شناسند [۱۵]. اجتناب مالیاتی فرآیندی است که از طریق آن شرکت‌ها اقدام به کاهش پرداخت‌های ناشی از مالیات بر درآمد به دولت می‌کنند. پرداخت مالیات منجر به کاهش سود و وجوه نقد باقیمانده برای سایر ذینفعان شرکت از جمله سهامداران می‌شود. از این رو به طور طبیعی این انگیزه وجود دارد تا شرکت و سهامداران آن اقداماتی را جهت اجتناب از پرداخت مالیات انجام دهند. [۱۶] اجتناب مالیاتی را به عنوان توانایی پرداخت مقدار کمی از مالیات بر درآمد نقدی نسبت به سود قبل از مالیات شرکت تعریف کرده-

را افزایش دهد [۱۵].

هرچند اجتناب مالیاتی شرکت‌ها در برخی موارد منجر به انتقال منافع از دولت به سمت سهامداران خواهد شد (رگو و ویلسون، ۲۰۱۲)، در عین حال این سؤال مطرح می‌شود که آیا استراتژی‌های مالیاتی همواره در جهت منافع سهامداران است [۹ و ۱۵]. مزایای ابهام‌آمیزی در خصوص تمایل شرکت‌ها بر اجتناب مالیاتی وجود دارند [۲۴]؛ از جمله این موارد می‌توان به افزایش وجه نقد و نقدینگی [۲۷]، افزایش سود پس از مالیات و کاهش بدهی مالیاتی [۱۸] اشاره کرد. کاهش نرخ مؤثر مالیات از طریق اجتناب مالیاتی به طور بالقوه علامت مثبتی به سهامداران است که در نتیجه آن، هزینه سرمایه حقوق صاحبان سهام کاهش می‌یابد [۱۴ و ۱۹ و ۲۴]. این منافع، انگیزه‌های قوی برای شرکت‌ها در راستای اتخاذ فعالیت‌های اجتناب مالیاتی است. از طرف دیگر، هزینه‌ها و ریسک‌های بالقوه‌ای وجود دارند که بر شرکت‌های درگیر اجتناب مالیاتی تحمیل می‌شوند. این موارد شامل افزایش هزینه‌های قانونی و مبادلاتی (ویلسون، ۲۰۰۹؛ رگو و ویلسون، ۲۰۱۲) و آسیب دیدن شهرت و اعتبار ذی‌نفعان است (بونه و همکاران، ۲۰۱۳؛ لانیس و ریچاردسون، ۲۰۱۳). برخی تحقیقات، عواملی مانند نوع صنعت، اندازه شرکت، عمر شرکت و غیره را با اجتناب مالیاتی مرتبط دانسته‌اند (رگو، ۲۰۱۲) و پژوهش‌های دیگر عواملی مانند پاداش، راهبری شرکتی، ساختار مالکیت، هیأت مدیره و شکل سازمانی را به عنوان عوامل مؤثر بر اجتناب مالیاتی ذکر کرده‌اند (لانیس و ریچاردسون، ۲۰۱۶). همچنین در برخی تحقیقات ارتباط بین اجتناب مالیاتی و سیاست تقسیم سود مورد بررسی قرار گرفته است (امیرام و همکاران، ۲۰۱۶؛ مک‌کلور و همکاران، ۲۰۱۷). شواهد حاصل از برخی مطالعات نشان داده‌اند شرکت‌هایی که سود تقسیم می‌کنند در مقایسه با شرکت‌هایی که سود تقسیم نمی‌کنند، تمایل کمتری اجتناب مالیاتی دارند (مک‌کلور و همکاران، ۲۰۱۷). تصمیمات تقسیم سود که از سوی مدیران شرکت‌ها اتخاذ می‌شود، بسیار حساس و دارای اهمیت می‌باشد. شرکت‌ها برای تعیین میزان سود تقسیمی خود علاوه بر در نظر گرفتن موارد قانونی، عوامل و محدودیت‌های دیگری را نیز باید در نظر بگیرند که مهمترین آنها شامل وضعیت نقدینگی شرکت، محدودیت قرارداد وام، سودآوری و فرصت‌های سرمایه‌گذاری، مالیات، توانایی شرکت در دستیابی به بازارهای پول و سرمایه، هزینه انتشار سهام جدید، میزان سودهای شرکت، کنترل، تورم، اندازه شرکت، ترکیب ساختار سرمایه هستند. تضاد نمایندگی بین مدیران، سهامداران و اعتباردهندگان نقش مهمی را در تصمیمات شرکتی ایفا می‌کند. تقسیم سود می‌تواند تحت تأثیر تضاد نمایندگی باشد و یا راه حلی برای کاستن این مشکل باشد. برخی شواهد حاکی از وجود رابطه منفی بین اجتناب مالیاتی و سیاست پرداخت سود نقدی سهام است [۹]. این موضوع این چالش را در بر دارد که آیا مدیران در چنین شرایطی، منافع سهامداران را در نظر می‌گیرند؟ طبق نتایج برخی مطالعات، مادامی که نتایج فعالیت‌ها منجر به افزایش ثروت سهامداران نشوند، مدیران شرکت‌ها اقدام به اجتناب مالیاتی نمی‌کنند [۱۰]. این موضوع در مواردی مصداق دارد که بین مخارج و منافع اجتناب مالیاتی تقابل همگنی وجود داشته باشد. در این شرایط، نقش

نظارتی راهبری شرکتی در شرکت‌ها مستلزم این است که از پرداخت بیشتر مالیات و در نتیجه عدم وجود اجتناب مالیاتی، اطمینان حاصل شود. در عین حال، اگر مخارج و منافع اجتناب مالیاتی همگن نباشند، شرکت‌های مختلف ممکن است سطح اجتناب مالیاتی متفاوتی را تجربه کنند. در این گونه موارد، وجود نظارت از طریق معیارهای راهبری شرکتی جهت حصول اطمینان نسبت به استراتژی مالیاتی شرکت‌ها و حفظ منافع سهامداران لازم است [۲۴]. بر این اساس، لازم است نقش راهبری شرکتی بر اجتناب مالیاتی و همچنین در ارتباط با سیاست تقسیم سود شرکت‌ها بررسی شود. در دو دهه اخیر، اصول راهبری شرکت‌ها یکی از جنبه‌های اساسی تجارت شده و توجه به آن روز به روز در حال افزایش است. بر اساس یافته‌های محققان، اصول راهبری شرکت‌ها نقش مهمی را در بهبود عملکرد شرکت ایفا می‌کند و ارتباط معینی بین اصول راهبری شرکت‌ها و عملکرد شرکت در بازارهای مالی توسعه یافته و در حال توسعه وجود دارد. نتایج بسیاری از تحقیقات تجربی نشان داده‌اند اصول راهبری شرکتی خوب منجر به عملکرد بهتر شرکت می‌شود. یکی از عناصری که مرتبط با عملکرد شرکت‌ها می‌باشد، مبحث مدیریت مالیات است. چنانچه مدیریت بتواند نرخ مؤثر مالیات را در بلندمدت کاهش داده و مالیات کمتری پرداخت کند، مالیات را مدیریت نموده است. هرچه این امر بهتر انجام شود، عملکرد بهتری را برای مدیریت شرکت در پی خواهد داشت؛ زیرا منجر به افزایش سود خالص پس از مالیات و همچنین کاهش جریان‌های نقدی خروجی از بابت مالیات خواهد شد [۱۷]. در این تحقیق به منظور بررسی نقش راهبری شرکتی در زمینه اجتناب مالیاتی شرکت‌ها بر نقش استقلال هیأت مدیره و حضور مدیران غیرموظف در ساختار هیأت مدیره شرکت‌ها تمرکز شده است.

در مرجع [۲۴] به بررسی ارتباط بین تقسیم سود و اجتناب مالیاتی با در نظر گرفتن نقش نظارتی مدیران مستقل غیرموظف پرداختند. برای اندازه‌گیری اجتناب مالیاتی از نرخ مؤثر مالیات نقدی استفاده شده است. نتایج حاکی از این است که شرکت‌هایی که سود تقسیم می‌کنند در مقایسه با شرکت‌هایی که سود تقسیم نمی‌کنند، تمایل کمتری به درگیر شدن در فعالیت اجتناب مالیاتی دارند. همچنین بین درصد حضور مدیران مستقل غیرموظف و اجتناب مالیاتی (نرخ مؤثر مالیات نقدی) رابطه معنی‌دار و مثبتی (منفی) برقرار است. سایر نتایج نشان دادند اندازه، شدت مخارج سرمایه‌ای و شدت دارایی‌های نامشهود تأثیر معنی‌دار و منفی (مثبتی) بر اجتناب مالیاتی (نرخ مؤثر مالیات نقدی) دارند. اما بازده دارایی‌ها، اهرم مالی، شدت مخارج تحقیق و توسعه و ارقام تعهدی تأثیر معنی‌داری بر اجتناب مالیاتی (نرخ مؤثر مالیات نقدی) ندارند.

در مرجع [۹] به بررسی ارتباط بین اجتناب مالیاتی و سیاست تقسیم سود پرداختند. آن‌ها بیان کردند که اجتناب مالیاتی سبب کاهش بازده سهامداران می‌شود. در این شرایط، شرکت‌هایی که سود نقدی پرداخت می‌کنند، اجتناب مالیاتی کمتری دارند.

در مرجع [۲۲] به بررسی ارتباط مدیران غیرموظف، عملکرد مسئولیت اجتماعی و استراتژی مالیاتی شرکت‌ها پرداختند. تعداد ۵۰۰۷ مشاهده

مالیات و تقسیم سود پرداختند. نتایج نشان دادند با افزایش نرخ مالیات، مدیران شرکت‌ها تمایل دارند که سود پرداختی به سهامداران را به طور قابل توجهی کاهش دهند.

در مرجع [۲] به بررسی رابطه بین ابعاد راهبری شرکتی و اجتناب مالیاتی شرکت‌ها پرداختند. داده‌های مورد نیاز از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ استخراج شدند. نتایج بیانگر این است که بین نسبت اعضاء غیر موظف هیأت مدیره با اجتناب مالیاتی رابطه معنی‌داری وجود ندارد و بین میزان مالکیت و نفوذ دولت در شرکت و اجتناب مالیاتی شرکت‌ها رابطه معنی‌داری وجود ندارد. سایر نتایج حاکی از آن است که بین نوسان‌پذیری بازده، ریسک تجاری بالا، پاداش هیأت مدیره، سهام تحت تملک اعضاء غیر موظف هیأت مدیره و درصد سهام شناور آزاد با اجتناب مالیاتی رابطه مثبت و معنی‌دار و بین ریسک تجاری پایین، تفکیک مدیر عامل از اعضاء و مالکیت سهامداران نهادی با اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معنی‌دار مشاهده شد.

در مرجع [۴] ارتباط مالیات بر درآمد و تقسیم سود را بررسی کردند. تعداد ۱۱۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۳ بررسی شد. نتایج نشان دادند بین مالیات بر درآمد و تقسیم سود ارتباط معکوس معناداری وجود دارد.

در مرجع [۳] نقش حسابداری در بهبود نظام مالیاتی کشور را بررسی کردند. حسابداری از عوامل تأثیرگذار و کارآمد بوده که از طریق ارائه صورتهای مالی شفاف و قابل اتکا در بهبود نظام مالیاتی به شمار می‌رود. امروزه بخش عمده‌ای از درآمد دولت از محل مالیات بر درآمدهای اظهار شده توسط شرکتها یا افراد تامین میشود، که در این حیطه حسابداران مستقل میتوانند کمک شایانی به ارائه صحیح صورتهای مالی و اظهارنامه های مالیاتی کنند. در نتیجه حسابداران با ارائه کامل و به هنگام و قابل اتکا اطلاعات حسابداری و گزارشگری مالی میتوانند تأثیرات مثبت و قابل توجهی در نظام مالیاتی کشور را داشته باشند مالیات وجوه و اموالی است که دولت به موجب قانون از اشخاص در جهت پرداخت بخشی از هزینه های عمومی وصول می کند. مالیات به عنوان یکی از مهمترین منابع مالی دولت، نقش به سزایی در رشد اقتصادی و توزیع درآمد ایفا می کند. سازمان امور مالیاتی به عنوان متولی وصول قانونی درآمدهای مالیاتی کشور، با موضوع گریز مالیاتی مودیان مواجه می باشد که تأثیرات مخربی بر اقتصاد کشور وارد می کند. مالیات میتواند یکی از ابزارهای مهم مالی و به عنوان محور اطمینان اقتصادی کارکردهای مطلوبی برای جامعه به همراه داشته باشد حسابداری اهرمی است که انجام موثر آن موجب رعایت هر چه بیشتر قوانین و مقررات مالیاتی توسط شرکتها، بهبود کارایی و اثربخشی نظام مالیاتی و تحقق اهداف مالیاتی دولت میشود.

در مرجع [۸] به بررسی ارتباط اجتناب مالیاتی با کیفیت بازار و تقسیم سود پرداختند. تعداد ۱۱۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ بررسی شدند. یافته‌های تحقیق حاکی از وجود ارتباط معنادار بین اجتناب مالیاتی با کیفیت بازار و تقسیم سود می‌باشد.

در مرجع [۷] رابطه اندازه و استقلال هیأت مدیره با اجتناب مالیاتی

شرکت-سال طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ بررسی شدند. یافته‌ها حاکی از آن است که تعامل مدیران غیرموظف و عملکرد مسئولیت اجتماعی تأثیر معنی‌دار و منفی بر استراتژی مالیاتی جسورانه دارد.

در مرجع [۳۰] اثر متقابل فرار از پرداخت مالیات و نظام حقوقی ناکارآمدی در محدودیت های مالی شرکت ها پرداختند. در این مقاله، اثر مشترک فرار مالیاتی و ناکارآمدی سیستم حقوقی بر محدودیت های مالی شرکت ها بررسی شده است. بررسیها نشان می دهد که هر عامل تأثیرات مبهمی بر مشکلات موجود در شرکت ها دارد که به دنبال تامین مالی هستند. با این حال، نتیجه گیری می شود که درجه بالاتر فرار مالیاتی و ناکارآمدی قضایی هر دو محدودیت های مالی شرکت ها را افزایش می دهند. افزون بر این، فرار مالیاتی و ناکارآمد بودن سیستم حقوقی اثر مشترک را به همراه می آورند، زیرا اثر منفی یکدیگر را بر محدودیت های اعتباری کاهش می دهد.

در مرجع [۲۹] با بررسی مشکلات موجود در وصول مالیات در کشور آفریقایی اوگاندا به این نتیجه دست یافتند که شفافیت سیاستها و نظام مالیاتی مهمترین عامل در بهبود سیستم مالیاتی کشور است. این محققان عدم شفافیت را یکی از معضلات نظام مالیاتی در اغلب کشورهای در حال توسعه قلمداد کردند.

در مرجع [۱۰] به بررسی تأثیر راهبری شرکتی بر اجتناب مالیاتی پرداختند. آن‌ها دریافتند تأثیر راهبری شرکتی بر اجتناب مالیاتی بیشتر در دو سر طیف یا به عبارتی دیگر دنباله‌های جدول آماری اجتناب مالیاتی وجود دارد. نکته قابل توجه و مهم این بود که این محققین رابطه مثبتی بین درصد اعضاء غیر موظف و همچنین مهارت مالی و خبرگی هیأت مدیره در سر طیف بالای تابع اجتناب مالیاتی مشاهده کردند؛ ولی این رابطه را در سر طیف پایین یا به بیان دیگر دنباله پایین تابع اجتناب مالیاتی مشاهده نکردند. همچنین، رابطه معناداری بین راهبری شرکتی و اجتناب مالیاتی چه در میانه و چه در میانگین تابع توزیع مشاهده نمودند. آن‌ها استدلال کردند که راهبری شرکتی درصد ایجاد توازن اجتناب مالیاتی است و در شرکت‌هایی که اجتناب مالیاتی خیلی بالا است، گرایش به کاهش آن دارد و در شرکت‌هایی که اجتناب مالیاتی بسیار پایین است، نیز راهبری شرکتی درصد افزایش اجتناب مالیاتی می‌باشد.

در مرجع [۲۶] تأثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر استراتژی جسورانه مالیاتی را بررسی نمودند. داده‌های ۸۱۲ مشاهده شرکت-سال در ۲۰۳ شرکت استرالیایی طی سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۹ مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج نشان دادند شرکت‌هایی که سیستم مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی مؤثری دارند، از حسابرس بزرگ برخوردارند، حسابرسان مستقل آن‌ها کمتر خدمات غیرحسابرسی انجام می‌دهند و همچنین کمیته حسابرسی داخلی از استقلال بیشتری برخوردار است، کمتر درگیر فعالیت‌های جسورانه مالیاتی می‌شوند. سایر نتایج نشان داد تعامل بین درصد حضور مدیران غیرموظف در ترکیب هیأت مدیره با سیستم مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی مؤثر، سبب کاهش فعالیت‌های جسورانه مالیاتی می‌شود.

در مرجع [۱۸] به بررسی رابطه بین سهامداران درون سازمانی، نرخ

مدل رگرسیونی چند متغیره تحقیق به شکل زیر است: (مک کلور و همکاران ۲۰۱۷)

$$CASHETR_{i,t} = \alpha + \beta_1 DIV_{i,t} + \beta_2 OUTSIDE_{i,t} + \beta_3 DIV_{i,t} * OUTSIDE_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 LEV_{i,t} + \beta_7 CAPINT_{i,t} + \beta_8 TACC_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

رابطه-۱

۲-۳- متغیر وابسته

$CASHETR_{i,t}$: نرخ مؤثر مالیات نقدی؛ برابر با نسبت مالیات نقدی پرداختی به سود قبل از کسر مالیات است [۱۶، ۱۳، ۱۲ و ۲۴].

۳-۳- متغیرهای مستقل

$DIV_{i,t}$: تقسیم سود؛ برابر با نسبت سود نقدی تقسیمی به سود هر سهم اعلام شده است.

$OUTSIDE_{i,t}$: مدیران غیرموظف؛ برابر با نسبت تعداد اعضای غیرموظف هیأت مدیره به تعداد کل اعضای هیأت مدیره است.

$DIV_{i,t} * OUTSIDE_{i,t}$: تعامل بین تقسیم سود و مدیران غیرموظف؛ برابر با حاصل ضرب تقسیم سود در درصد مدیران غیرموظف است.

۴-۳- متغیرهای کنترلی

$SIZE_{i,t}$: اندازه؛ برابر با لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها است.

$ROA_{i,t}$: بازده دارایی‌ها؛ برابر با نسبت سود قبل از کسر مالیات به کل دارایی‌ها است.

$LEV_{i,t}$: اهرم مالی؛ برابر با نسبت بدهی‌های بلندمدت به کل دارایی‌ها است.

$CAPINT_{i,t}$: شدت مخارج سرمایه‌ای؛ برابر با نسبت ماشین‌آلات و تجهیزات به کل دارایی‌ها است.

$TACC_{i,t}$: اقلام تعهدی؛ برابر با نسبت تفاوت بین سود عملیاتی و جریان نقد عملیاتی به کل دارایی‌ها است.

۴- فرضیه‌های پژوهش

در راستای دستیابی به اهداف پژوهش در این مقاله و با توجه به متانی نظری و پژوهش فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

- ۱- پرداخت سود نقدی بر اجتناب مالیاتی تأثیر منفی دارد.
- ۲- درصد مدیران غیرموظف بر اجتناب مالیاتی تأثیر مثبت دارد.
- ۱- درصد مدیران غیرموظف بر رابطه بین پرداخت سود نقدی و اجتناب مالیاتی تأثیر مثبت دارد.

۵- روش پژوهش

۱-۵- جامعه آماری و نمونه آماری و دوره‌ای که آزمون در آن صورت گرفته است

جامعه آماری تحقیق شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. زمان انجام تحقیق از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ می‌باشد. انتخاب شرکت‌های مورد نظر به روش حذفی سیستماتیک با در نظر گرفتن شرایط زیر انجام می‌شود:

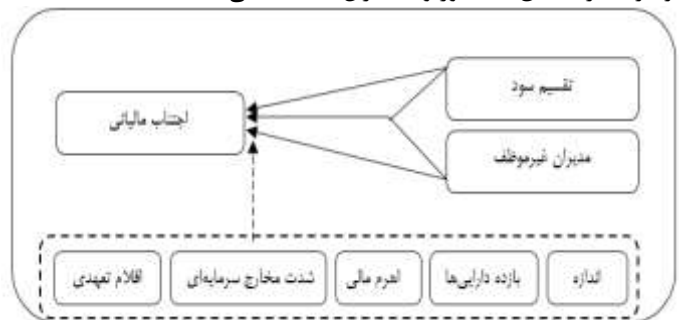
شرکت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. تعداد ۹۰۱ مشاهده شرکت-سال در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳ مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج بیانگر وجود رابطه معکوس بین اعضای غیرموظف هیأت مدیره و اجتناب از پرداخت مالیات شرکت‌ها است. در نتیجه با افزایش تعداد اعضای غیرموظف هیأت مدیره، اجتناب از پرداخت مالیات کاهش می‌یابد. همچنین نتایج بیانگر وجود رابطه مستقیم بین اندازه هیأت مدیره و اجتناب از پرداخت مالیات شرکت‌ها است. در نتیجه با افزایش تعداد اعضای هیأت مدیره، اجتناب از پرداخت مالیات افزایش می‌یابد.

در مرجع [۱] به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی، انگیزه‌های مدیران و اجتناب مالیاتی پرداختند. معیارهای حاکمیت شرکتی شامل مهارت مالی مدیران، نسبت مدیران غیرموظف در هیأت مدیره و تعداد اعضای هیأت مدیره است. برای اندازه‌گیری انگیزه‌های مدیران از معیارهای تغییرات قیمت سهام و تغییرات نوسان پذیری بازده سهام استفاده شد. نمونه آماری شامل ۱۰۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۳ است. نتایج نشان دادند مهارت مالی مدیران، نسبت مدیران غیرموظف در هیأت مدیره، تغییرات قیمت سهام و تغییرات نوسان پذیری بازده سهام با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری داشته و تعداد اعضای هیأت مدیره با اجتناب مالیاتی رابطه معناداری نداشته است. در مرجع [۶] شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های نظام مالیاتی سازگار با توسعه اقتصادی کشور با استفاده از روش ترکیبی دلفی و تصمیم‌گیری چند معیاره پرداختند. برای شناسایی نظام مالیاتی در ابتدا توسط خبرگان، مؤلفه‌های اصلی شناسایی شده توسط ۱۰ خبره با رویکرد دلفی ارزیابی شده و در نهایت ۳۱ مؤلفه که در نظام مالیاتی احتمال وجود آن می‌رفت، شناسایی شدند. سپس مؤلفه‌های شناسایی شده با روش DANP ارزیابی شدند و ناکارآمدی سیستم حقوقی به عنوان مهمترین مؤلفه معرفی شد. همچنین؛ نتایج ویکور نشان داد رتبه بندی سازمان‌ها، ابتدا سازمان امور مالیاتی استان البرز، سپس سازمان امور مالیاتی استان تهران و رتبه سوم نیز به سازمان امور مالیاتی استان کرمانشاه تعلق گرفت.

۳- مدل پژوهش، نوحه‌ی اندازه‌گیری و تعریف متغیرها

۱-۳- مدل پژوهش

مدل مورد بررسی در این تحقیق در نمودار زیر نشان داده شده است که بر گرفته از تحقیق مک کلور و همکاران (۲۰۱۷) می‌باشد [۲۴]:

شکل (۱): مدل پژوهش (مک کلور و همکاران ۲۰۱۷)

نمونه آماری ۱۰۲ شرکت و دوره ی زمانی سالهای ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۷ به مدت ۶ سال میباشد. در این تحقیق با استفاده از داده‌های جمع‌آوری شده از آمار های ارائه شده توسط صورتحساب های شرکت‌های نمونه آماری برای شاخص‌های مختلف مورد بررسی به بررسی فروض پرداخته می‌شود. روش آزمون فرضیه‌های این تحقیق به روش اقتصادسنجی پانل دیتا^۱ و با بهره‌گیری از نرم‌افزار Eviews انجام شده است.

۶- یافته‌های پژوهش

به منظور بررسی فرض نرمال بودن توزیع پسماندها از آزمون جارک- برا^۲ استفاده شده است؛ در این آزمون، فرض صفر بیانگر نرمال بودن توزیع مشاهدات است و در صورت بیشتر از ۰/۰۵ بودن سطح معناداری این آزمون متغیر دارای توزیع نرمال خواهد بود. برای تشخیص اینکه استفاده از روش پانل^۳ در برآورد مدل کارآمدتر است یا روش پول^۴، از آزمون چاو^۵ (F مقید) استفاده شده است؛ در این آزمون، فرض صفر بیانگر یکسان بودن عرض از مبدأها بوده و در صورت پذیرفته شدن آن (بیشتر از ۰/۰۵ بودن سطح معناداری آزمون چاو)، استفاده از مدل پول ارجحیت دارد و در صورت رد آن (کمتر از ۰/۰۵ بودن سطح معناداری آزمون چاو)، استفاده از مدل پانل ارجحیت دارد. همچنین توسط آزمون هاسمن^۶ استفاده از مدل اثرات ثابت را در مقابل استفاده از مدل اثرات تصادفی آزمون می‌نماییم تا روش مناسب جهت برآورد مدل را معین نماییم. در این آزمون، فرض صفر بیانگر وجود اثرات تصادفی بوده و در صورت پذیرفته شدن آن (بیشتر از ۰/۰۵ بودن سطح معناداری آزمون هاسمن)، استفاده از مدل اثرات ثابت ارجحیت دارد و در صورت رد آن (کمتر از ۰/۰۵ بودن سطح معناداری آزمون هاسمن)، استفاده از مدل اثرات تصادفی ارجحیت دارد. پس از اجرای آزمون‌های اخیر و مشخص شدن مسیر تخمین مدل، فرضیه‌های پژوهش توسط برآورد مدل مذکور، مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

- ۱- شرکت‌ها تولیدی باشند و جزء بانک‌ها، بیمه‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها نباشند.
- ۲- تاریخ پذیرش شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران قبل از شروع دوره زمانی تحقیق باشد.
- ۳- حضور مستمر شرکت‌ها از ابتدا تا انتهای دوره تحقیق در بورس اوراق بهادار تهران محرز شود.
۴. سال مالی شرکت‌ها به پایان اسفندماه ختم شود.
- ۵- سال مالی شرکت‌ها طی دوره زمانی تحقیق تغییری نکرده باشد.
۶. اطلاعات مورد نیاز تحقیق در شرکت‌های مورد بررسی در دسترس باشد.

جدول (۱): غربال شرکت‌ها

ردیف	مراحل غربال شرکت‌ها	تعداد شرکت‌ها فاقد شرایط
۱	شرکت‌های پذیرفته شده در بورس بعد از شروع دوره پژوهش حاضر	۲۱
۲	شرکت‌هایی که دوره مالی خود را تغییر داده اند	۶۶
۳	شرکت‌هایی که نماد آنها در مدت زمان پیش از سه ماه متوقف بوده است	۱۴۷
۴	شرکت‌هایی که پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند نمی باشد	۵۲
۵	شرکت‌های واسطه‌گری مالی (بانک‌ها، بیمه و شرکت‌های هولدینگ)	۳۵
	شرکت‌های باقیمانده	۱۰۲

تحقیق حاضر جزء تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود و انتظار می‌رود نتایج آن در اتخاذ تصمیمات مناسب بکار گرفته شود. روش تحقیق توصیفی است و داده‌ها بدون دخالت محقق گردآوری و تحلیل می‌شوند. با توجه به لزوم استفاده از داده‌های تاریخی، تحقیق بر حسب زمان وقوع از نوع پس رویدادی است. همچنین اجرای تحقیق با استفاده از تحلیل رگرسیونی تحقق می‌یابد و به دلیل حضور متغیرهای مختلف در مدل، روابط در قالب مدل رگرسیونی چند متغیره بررسی خواهد شد. منابع اطلاعاتی مورد نیاز تحقیق مبتنی بر منابع ثانویه است. این منابع اطلاعاتی جهت نگارش بخش مبانی نظری و پیشینه و همچنین جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز تحقیق مورد استفاده قرار می‌گیرند. مبانی نظری و پیشینه تحقیق از طریق منابع کتابخانه‌ای و با بررسی پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی پژوهشی داخلی و خارجی گردآوری می‌شوند. داده‌های مورد نیاز مربوط به متغیرهای تحقیق به روش اسنادکاوی و با بررسی صورت‌های مالی حسابرسی شده و اطلاعات مندرج در سامانه‌های اطلاعاتی موجود در سازمان بورس اوراق بهادار تهران گردآوری می‌شوند. داده‌ها از نوع پس رویدادی بوده و ماهیت آن‌ها مربوط به داده‌های گذشته و تاریخی می‌باشد. داده‌ها به طور عمده از طریق نرم افزار رهاورد نوین گردآوری شده و در نرم افزار اکسل ذخیره شده و با انجام محاسباتی در این نرم افزار ساماندهی می‌شوند.

1 Panel Data
2 Jarcque-Bera
3 Panel
4 Pool
5 Chaw
6 Hausman

جدول (۲): نتایج آمار توصیفی مربوط به متغیرهای مدل رگرسیون

متغیر	میانگین	میان	پیشینه	کمینه	انحراف معیار	کفایت	جولگی
نرخ موثر مالیات نقدی	-۰.۴۱۴۰۷	-۰.۴۲۲۴۵	-۰.۵۶۳۱	-۰.۳۳۱	-۰.۷۱۲۰۱	-۰.۰۰۶۱۶	۵.۳۸۸۱۹۶
مدیران غیر موظف	-۰.۴۴۴۹۷	-۰.۴۴۹۵	-۰.۸۴۶۵	-۰.۱۰۲۷	-۰.۱۷۸۹۴۴	-۰.۰۴۵۲۱۶	۵.۱۳۷۰۴۱
اهرم مالی	-۰.۲۲۰۵۶۶	-۰.۲۰۴۹	-۰.۷۲۹	-۰.۰۸۴۲	-۰.۱۲۴۴۴۴	-۰.۰۶۵۲۲۹	۳.۹۹۴۵۰۴
بازده دارایی ها	-۰.۷۰۸۱۳۱	-۰.۵۷۶	۷.۰۷۶	-۰.۱۱۶	۲.۸۶۱۹۱۷	۲۶.۵۲۱۷۷	۶۰۵۰۲۰۶۶
نسبت تقسیم سود	-۰.۹۴۴۴۴۴	۱	۱	-	-۰.۲۲۹۲۹۹	-۰.۳۸۸۰۵۷	۱۶۰۵۸۸۲
اندازه شرکت	۵.۵۲۶۶۱	۵.۴۳۵۹۵	۷.۸۱۱۶	۴.۰۹۴۵	-۰.۶۰۹۴۲	-۰.۸۹۶۱۷	۶.۵۲۰۹

متغیرهای پژوهش و علامت اختصاری هر یک ارائه شده است.

جدول (۳): معرفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	علامت اختصاری	نوع متغیر
نرخ موثر مالیات نقدی	CASHTER	وابسته
مدیران غیر موظف	OUTSIDE	مستقل و تعدیلگر
اهرم مالی	LEV	کنترل
بازده دارایی ها	ROA	کنترل
نسبت تقسیم سود	DIV	مستقل
اندازه شرکت	SIZE	کنترل

جدول (۵): نتایج آزمون چاو برای مدل رگرسیونی

مدل	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	نتیجه
رگرسیونی	۱/۶۸	(۱۰۱، ۵۰۴)	۰/۰۰۰	استفاده از مدل پانل

فرض صفر در آزمون چاو (اف لیمر) بر عدم استفاده از پانل دیتا (یعنی استفاده از داده های تلفیقی) استوار است و فرضیه ها را میتوان چنین نوشت:

H_0 : نمیتوان در تخمین از روش پانل دیتا استفاده کرد (باید از روش داده های تلفیقی استفاده کرد)

H_1 : میتوان در تخمین از روش پانل دیتا استفاده کرد.

برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از پانل دیتا میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد.

همانطور که در جدول ۴- ملاحظه می شود سطح معناداری آزمون چاو کمتر از $\alpha=0/05$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می شود. با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می-شود.

جدول (۶): نتایج آزمون هاسمن مدل رگرسیونی

مدل	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	نتیجه
رگرسیونی	۰/۰۰۰	۶	۱/۰۰۰	نامشخص

فرض صفر در آزمون هاسمن بر عدم استفاده از روش اثرات ثابت (یعنی استفاده از روش اثرات تصادفی) استوار است و فرضیه ها را میتوان چنین نوشت:

H_0 : نمیتوان در تخمین از مدل اثرات ثابت در روش پانل دیتا استفاده کرد (باید از مدل اثرات تصادفی در روش پانل دیتا استفاده کرد)

H_1 : میتوان در تخمین از مدل اثرات ثابت در روش پانل دیتا استفاده کرد. برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از اثرات ثابت میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد. اما اگر سطح معنی داری آزمون هاسمن $prob=1/000$ محاسبه شود آزمون هاسمن توانایی تشخیص بین اثرات ثابت و تصادفی را ندارد. بنابراین باید از معیار دیگری برای انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی استفاده کرد. همانطور که در جدول بالا ملاحظه می شود سطح معناداری آزمون هاسمن $prob=1/000$ محاسبه شده لذا آزمون هاسمن توانایی تشخیص انتخاب بین استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی را ندارد و باید از معیار دیگری در این خصوص استفاده کرد. برای این منظور مدل را با اثرات تصادفی تخمین زده و سپس میزان توانایی اثرات تصادفی در تبیین ارتباط بین متغیرهای مدل سنجیده می شود.

جدول (۷): توانایی تخمین مدل اثرات تصادفی برای مدل رگرسیونی

مشخصات اثر	Rho
اثرات تصادفی تبیین شده	۰/۰۲
اثرات تصادفی تبیین نشده	۰/۹۸

جدول (۴): همبستگی بین متغیرهای مدل

Correlation Probability	CASHTER	DIV	LEV	OUTSIDE	ROA	SIZE
CASHTER	1.000000					
DIV	-0.005304 0.9941	1.000000				
LEV	0.024643 0.5429	0.032430 0.4232	1.000000			
OUTSIDE	0.051841 0.2003	-0.056862 0.8594	-0.326798 0.0500	1.000000		
ROA	0.020542 0.5282	0.013921 0.7311	-0.068440 0.0907	-0.060386 0.0468	1.000000	
SIZE	0.001943 0.9677	-0.026724 0.5093	-0.179546 0.0800	0.030118 0.3340	-0.048904 0.2295	1.000000

در جدول بالا میزان همبستگی در سطر اول و معنی داری همبستگی در سطر دوم نوشته شده است. در صورتی که معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد همبستگی مورد نظر از نظر آماری معنی دار است. همانگونه که ملاحظه میشود در برخی موارد همبستگی ها معنی دار میباشند اما شدت همبستگی ها کمتر از مقداری است که احتمال وجود همخطی در مدل وجود داشته باشد. در جدول بالا ملاحظه میشود مدیران غیر موظف دارای همبستگی منفی، معنی دار و به اندازه ۰/۳۳ با اهرم مالی میباشد. همچنین مدیران غیر موظف دارای همبستگی منفی، معنی دار و به اندازه ۰/۰۸ با بازده دارایی ها میباشد. اندازه شرکت نیز دارای همبستگی معنی دار و منفی به اندازه ۰/۱۷ با اهرم مالی میباشد و بقیه روابط موجود معنی دار نمیباشد.

برای تشخیص اینکه استفاده از روش پانل در برآورد مدل کارآمدتر است یا روش داده های تلفیقی، از آزمون چاو استفاده می شود.

۲/۳۱ میباشند، مدل رگرسیونی فاقد مشکل خود همبستگی سریالی میباشد.

جدول (۱۰): اثرات مهم مورد بررسی در رگرسیون مورد بررسی

معنی داری	مقدار	اثر مورد نظر بر نرخ موثر مالیات نقدی
***	0.166419	نسبت تقسیم سود
***	0.173158	مدیران غیر موظف
---	0.000469	نسبت تقسیم سود* مدیران غیر موظف
**	0.180699	اهرم مالی
***	0.166867	بازده دارایی ها
***	0.168037	اندازه شرکت

*** معنی دار با اطمینان بیش از ۹۹ درصد

** معنی دار با اطمینان بیش از ۹۵ درصد

* معنی دار با اطمینان بیش از ۹۰ درصد

---: عدم معنی داری

۷- نتیجه گیری

اجتناب مالیاتی دارای پیامدهای بالقوه مستقیم و غیرمستقیم بسیاری است. کاهش مالیات و افزایش جریان نقدی و افزایش ثروت سهامداران از جمله پیامدهای مستقیم و کاهش پناهگاه‌های مالیاتی، احتمال وضع مالیات بیشتر و در نظر گرفتن جرایم مالیاتی، فشار احتمالی دولت برای در نظر گرفتن مالیات بیشتر از این بنگاه‌ها، کاهش مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و به تبع آن کاهش ارزش شرکت، از جمله پیامدهای غیرمستقیم فعالیت‌های اجتناب مالیاتی در مرجع [۱۸ و ۱۱] نتیجه گرفتند اجتناب مالیاتی اثر اساسی بر ارزش شرکت ندارد؛ اما برای شرکت‌هایی که ساختار حاکمیتی قوی دارند، رابطه مثبتی میان اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت وجود دارد. یکی از مواردی که ارتباط آن با اجتناب مالیاتی در برخی تحقیقات مورد بررسی قرار گرفته، سیاست پرداخت سود سهام است. سیاست پرداخت سود یکی از مهم‌ترین مباحث مطرح در ادبیات مالی است؛ زیرا سود تقسیمی بیانگر پرداخت‌های نقدی عمده شرکت‌ها و یکی از مهم‌ترین گزینه‌ها و تصمیمات پیش روی مدیران به شمار می‌رود. مدیران و مالکان باید تصمیم بگیرند که چه میزان از سود شرکت تقسیم و چه میزان در قالب سود انباشته یا سایر حساب‌ها در شرکت باقی بماند و سرمایه‌گذاری شود. اگر مالیات به سرمایه‌گذاران اختصاص می‌یافت، سرمایه‌گذاران از جنبه مالیاتی ممکن بود به دلایلی نسبت پرداخت سود کمتر را به نسبت پرداخت سود بیشتر ترجیح میدادند؛ اما باید توجه داشت که مالیات بر سرمایه‌گذاران در ایران مرسوم نیست. رشد عایدات منجر به افزایش قیمت سهام می‌شود و نرخ مالیات کمتر عایدات سرمایه‌ای جایگزین نرخ مالیات بیشتر سود سهام نقدی می‌گردد. مالیات عایدات سرمایه‌ای تا زمان فروش سهام پرداخت نمی‌شود. با توجه به اثر ارزش زمانی پول هر ریالی که بابت مالیات در آینده پرداخت شود، هزینه مؤثر کمتری نسبت به ریالی دارد که امروز پرداخت می‌شود. اگر

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود اثرات تصادفی قادر به تبیین ۹۸٪ از تغییرات مدل نمی‌باشد لذا می‌بایست از اثرات ثابت برای تخمین مدل استفاده نمود.

جدول (۸): نتایج برازش مدل رگرسیونی

متغیر پاسخ = نرخ موثر مالیات نقدی			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون ^۱	سطح معناداری
ثابت معادله (α)	۰/۰۵۴	۷/۰۷۰	۰/۰۰۰
نسبت تقسیم سود	۰/۱۶۶	۲۵/۴۲۲	۰/۰۰۰
مدیران غیر موظف	۰/۱۷۳	۲۱/۳۲۱	۰/۰۰۰
نسبت تقسیم سود* مدیران غیر موظف	۰/۰۰۰	۰/۰۶۲	۰/۹۵۰
اهرم مالی	۰/۱۸۰	۳۰/۵۱۹	۰/۰۰۰
بازده دارایی ها	۰/۱۶۶	۵۸۹۶/۹۱	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۱۶۸	۲۲۸/۴۳۵	۰/۰۰۰
F = ۶/۱۲۵		سطح معناداری = ۰/۰۰۰	
آماره دوربین واتسون: ۲/۳۱		ضریب تعیین = ۰/۹۹	

جدول (۹): نتایج آزمون جارک برا برای مدل

پسماند مدل رگرسیونی	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
	۲۴/۱۰	۰/۰۰۰	نرمال نبودن توزیع پسماند مدل

همانطور که در جدول ۸- ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون جارک برا کمتر از $\alpha = 0.05$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ توزیع پسماندها نرمال نمی‌باشد.

یکی از فروض مهم مدل کلاسیک خطی این است که خودهمبستگی یا خودهمبستگی سریالی بین اجزاء اخلاقی که در تابع رگرسیون جامعه وارد می‌شود، وجود ندارد. مشهورترین آزمون تشخیص همبستگی سریالی، آزمون دوربین-واتسون می‌باشد و فرض می‌کند که بین هر خطا و خطای قبل از خود رابطه‌ی همبستگی وجود دارد. تابع آزمون دوربین واتسون^۷ چنین تعریف می‌شود:

$$d = \frac{\sum_{i=2}^N (e_i - e_{i-1})^2}{\sum_{i=1}^N e_i^2} \approx 2(1 - \hat{\rho})$$

رابطه ۲

یک امتیاز فوق‌العاده تابع آزمون d در این است که بر اساس باقیمانده‌های تخمین زده شده‌ای که به طور عادی در تحلیل رگرسیون محاسبه می‌شوند، بدست می‌آید. اگر d محاسبه شده از رابطه‌ی بالا خارج از این مقادیر بحرانی قرار گیرد، می‌توان بر وجود همبستگی پیوسته مثبت یا منفی تصمیم گرفت. با توجه به رابطه، تابع d، تقریباً مساوی با دو برابر (1-p) می‌باشد. از آنجا که $1 - p \leq d \leq 1$ است می‌توان نتیجه گرفت که: $0 \leq d \leq 4$ ، با توجه به آماره ی دوربین واتسون در این تحقیق که برابر

⁷ Durbin - Watson Test

سرمایه‌گذار تا زمان مرگ، سهام را در مالکیت خود داشته باشد، مشمول مالیات عایدات سرمایه‌ای نخواهد بود. وراثت پس از مرگ وی می‌تواند مالیات سهام را بر پایه قیمت سهام بردازند؛ بنابراین مالیات عایدات سرمایه‌ای پرداخت نمی‌شود.

این یک طرح پژوهشی طولی-مقطعی است که ارزیابی تفاوت‌های اجتناب مالیاتی را در سراسر شرکت‌هایی که تفاوت‌های قابل توجهی در انگیزه‌های اجتناب از مالیاتی دارند، انجام می‌دهد. به طور خاص، تفاوت‌های بالقوه بین شرکت‌هایی که سود سهام را با اعتبارات مالیاتی پرداخت می‌کنند، پرداخت سود سهام بدون اعتبارات مالیاتی دارند و پرداخت سود سهام صورت نمی‌گیرد، وجود دارد. در این تحقیق به تحلیل اقتصاد مالیات شرکت‌ها، بازگشت به سهامداران را کاهش می‌دهد؛ این امر به نفع سهامداران تمام شرکت‌ها در یک ریسک حسابرسی نخواهد بود. بدین منظور فرضیه‌ها، نقش حاکمیت شرکتی از طریق مدیران خارجی کنترل می‌شود. فرضیه دوم، یک ارتباط بین مدیران خارجی و اجتناب مالیاتی با توجه به تاثیر بالقوه اثر تقاضای سود سهام ناشی از مالیات ارائه می‌دهد. نتایج نشان دهنده ی ارتباط منفی قابل توجه بین مدیران خارجی و عدم اجتناب مالیاتی است، نشان می‌دهد که مدیران سطوح بالاتر از اجتناب مالیات به حداکثر رساندن ثروت سهامداران در محدوده محاسبه را دنبال می‌کنند. بنابراین عدم اجتناب مالیاتی باعث کاهش سود می‌گردد. در جدول برازش مدل رگرسیونی مشخص است تنها ضریب حاصلضرب نسبت تقسیم سودضرب در مدیران غیر موظف دارای تاثیر معنی دار بر نرخ موثر مالیات نقدی نمیباشد در سایر موارد نسبت تقسیم سود، مدیران غیر موظف، اهرم مالی، بازده دارایی‌ها و اندازه شرکت دارای تاثیر مثبت و معنی دار بر نرخ موثر مالیات نقدی میباشد اندازه این ضرایب در جدول برازش مدل رگرسیونی مشخص است.

نتایج پژوهش نشان میدهد که؛ پرداخت سود نقدی بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنی‌داری دارد. همچنین درصد مدیران غیرموظف بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنی‌داری دارد. تنها حاصلضرب نسبت تقسیم سود ضرب در مدیران غیر موظف دارای اثر معنی دار بر نرخ موثر مالیات نقدی دارای تاثیر معنی دار نمیباشد و در سایر موارد سایر اثرهای مورد بررسی کاملاً معنی دار میباشد. بنابراین نتیجه گیری میشود که نسبت تقسیم سود و مدیران غیر موظف دارای تاثیر منفی و معنی‌دار بر نرخ موثر مالیات نقدی میباشد. اما حاصلضرب این دو متغیر به علت همخطی شدید با دو متغیر به صورت مجزا دارای تاثیر معنی دار نمیباشد. متغیرهای کنترلی نیز با داشتن تاثیر معنی دار بر نرخ موثر مالیات نقدی دارای اثر کنترلی مناسب برای معادله میباشد.

منابع و ماخذ

- [۱] اسکندری طاهر، رجبلو آزاده. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی، انگیزه‌های مدیران و اجتناب مالیاتی، ششمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت با رویکرد علوم پژوهشی نوین، تهران، شرکت ارتباط ارغوان ایرانیان.
- [۲] حمیدیان، محسن. (۱۳۹۶). بررسی ابعاد مختلف راهبری شرکتی با اجتناب

مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش سرمایه‌گذاری. دوره ۶، شماره ۲۳، صفحه ۲۲۹-۲۴۴.

- [۳] ابوطالبی، مریم، حسینی، سیده مهسا. (۱۳۹۸). نقش حسابداری در بهبود نظام مالیاتی کشور، چهارمین کنفرانس ملی در مدیریت، حسابداری و اقتصاد با تاکید بر بازاریابی منطقه ای و جهانی، تهران - دانشگاه شهید بهشتی، دبیرخانه دائمی کنفرانس.
- [۴] رستمی، جلال، هاشمی قیری، سیده‌ادی. (۱۳۹۵). ارتباط بین مالیات بر درآمد و تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پنجمین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، تبریز، دانشگاه فنی و حرفه ای استان آذربایجان شرقی، سازمان مدیریت صنعتی تبریز.
- [۵] سپاسی، سحر، کاظمپور، مرتضی، شعبانی مازویی، منور. (۱۳۹۵). رقابت در بازار محصول و تأثیر آن بر سه معیار مهم در تصمیم‌گیری؛ هزینه نمایندگی، ساختار سرمایه و هزینه سرمایه. پژوهش‌های حسابداری. دوره ۶، شماره ۴ - شماره پیاپی ۲۴، صفحه ۶۷-۸۴.
- [۶] قنبری، مهرداد، امیری، کیومرث، انواری رستمی، علی اصغر، جمشیدی، نوید بابک. (۱۳۹۸). شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های نظام مالیاتی سازگار با توسعه اقتصادی کشور با استفاده از روش ترکیبی دلفی و تصمیم‌گیری چند معیاره. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی. ۱۰ (۳۷): ۶۵-۹۰.
- [۷] طاهری فرد، احمدرضا، صالحی، اله کرم. (۱۳۹۵). بررسی رابطه استقلال هیئت مدیره و اجتناب مالیاتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پنجمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت و دومین کنفرانس کارآفرینی و نوآوری‌های باز، تهران، همایشگران مهر اشراق.
- [۸] فلاح، علی، وندادی، مهری، مودت، شقایق، سعادت نژاد، ربابه. (۱۳۹۵). اثر اجتناب مالیاتی بر کیفیت بازار و تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، هفتمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت و چهارمین کنفرانس کارآفرینی و نوآوری‌های باز، تهران، شرکت همایشگران مهر اشراق.

- [9] Amiram, D., Bauer, A.M., Frank, M.M. (2016). **Tax Avoidance at Public Corporations Driven by Shareholder Taxes: Evidence From Changes in Dividend tax Policy**. Darden Business School Working Paper No. 2111467, July 07, 2016. Columbia University, University of Illinois and University of Virginia.
- [10] Armstrong, C.S., Blouin, J.L., Jagolinzer, A.D., Larcker, D.F. (2015). **Corporate Governance, Incentives, and tax Avoidance**. J. Account. Econ. 60 (1):1-17. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2015.02.003>.
- [11] Boone, J.P., Khurana, I.K., Raman, K.K. (2013). **Religiosity and tax Avoidance**. J. Am. Tax. Assoc. 35 (1):53-84. <https://doi.org/10.2308/atax-50341>.
- [12] Blouin, J., Krull, L. (2009). **Bringing it Home: A Study of the Incentives Surrounding the Repatriation of Foreign Earnings Under the American jobs creation act of 2004**. J. Account. Res. 47 (4):1027-1059. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2009.00342.x>.
- [13] Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., Shevlin, T. (2011). **Are Family Firms more Tax Aggressive than Non-Family Firms?**. J. Financ. Econ. 95 (1):41-61. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2009.02.003>.
- [14] Chi, S.S., Pincus, M., Teoh, S.H. (2013). **Mispricing of Book-Tax Differences and the Trading Behavior of Short Sellers and Insiders**. Account. Rev. 89 (2):511-543. <https://doi.org/10.2308/accr-50644>
- [15] Desai, M.A., Dharmapala, D. (2009). **Corporate tax Avoidance and firm value**. Rev. Econ. Stat. 91 (3):537-546.

- <https://doi.org/10.1162/rest.91.3.537>.
- [16] Dyreng, S.D., Hanlon, M., Maydew, E.L. (2008). **Long-Run Corporate tax Avoidance.** *Account. Rev.* 83 (1):61–82. <https://doi.org/10.2308/accr.2008.83.1.61>.
- [17] Gupta, S., Newberry, K. (1997). **Determinants of the Variability in Corporate Effective tax Rates: Evidence from Longitudinal data.** *J. Account. Public Policy* 16 (1):1–34. [https://doi.org/10.1016/S0278-4254\(96\)00055-5](https://doi.org/10.1016/S0278-4254(96)00055-5).
- [18] Hanlon, M., Slemrod, J. (2009). **What does tax Aggressiveness Signal? Evidence from Stock Price Reactions to news about tax Shelter Involvement.** *J. Public Econ.* 93 (1): 126–141. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2008.09.004>
- [19] Inger, K.K. (2013). **Relative Valuation of Alternative Methods of tax Avoidance.** *J. Am. Tax. Assoc.* 36 (1):27–55. <https://doi.org/10.2308/atax-50606>.
- [20] Kim, J.B., Li, Y., Zhang, L. (2011). **Corporate Tax Avoidance and Stock price Crash Risk: Firm-level Analysis.** *J. Financ. Econ.* 100 (3):639–662. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2010.07.007>.
- [21] Lanis, R., Richardson, G. (2013). **Corporate social Responsibility and tax Aggressiveness: a test of Legitimacy Theory.** *Account. Audit. Account. J.* 26 (1):75–100. <https://doi.org/10.1108/09513571311285621>
- [22] Lanis, R., Richardson, G. (2011). **The Effect of Board of Director Composition on Corporate tax Aggressiveness.** *J. Account. Public Policy* 30 (1):50–70. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2010.09.003>.
- [23] Ross McClure, Roman Lanis, PeterWells, Brett Govendir. (2018). **The Impact of Dividend Imputation on Corporate Tax Avoidance:The Case of Shareholder value.** *Journal of Corporate Finance* 48 492–514.
- [24] McGuire, S.T., Omer, T.C.,Wilde, J.H. (2013). **Investment Opportunity Sets, Operating Uncertainty, and Capital Market Pressure: Determinants of Investments in tax Shelter Activities?.** *J. Am. Tax. Assoc.* 36 (1):1–26. <https://doi.org/10.2308/atax-50599>.
- [25] Rego, S.O., Wilson, R. (2012). **Equity Risk Incentives and Corporate Tax Aggressiveness.** *J. Account. Res.* 50 (3):775–810. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2012.00438.x>.
- [26] Richardson, G., Lanis, R., Leung, S.C., (2014). **Corporate tax Aggressiveness, Outside Directors, and Debt Policy: An Empirical Analysis.** *J. Corp. Finan.* 25:107–121. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2013.11.010>
- [27] Saavedra, D. (2013). **Analysis of Unsuccessful tax Avoiders** (Working Paper, September 30, 2013). University of California Los Angeles <https://doi.org/10.2139/ssrn.2486917>
- [28] Wilson, R.J. (2009). **An Examination of Corporate Tax Shelter Participants.** *Account. Rev.* 84 (3):969–999. <https://doi.org/10.2308/accr.2009.84.3.969>.
- [29] Almunia, M., Gerard, F., Hjort, J., Knebelmann, J., Nakyambadde, D., Raisaro, C., Tian, L. (2018). **An Analysis of Discrepancies in Tax Declarations Submitted Under Value-Added Tax in Uganda.**
- [30] Germana, G., Désirée, T. (2019). **Interaction Effect of tax Evasion and Legal System Inefficiency on firms' Financial Constraints.** *International Review of Economics & Finance* Volume 55, May 2018, Pages 1-20